

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № __ від _____ 20__ р.
Голова Вченої ради, ректор
_____ М. О. Фролов

СУЧАСНА ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Чайка І.Ю., професор кафедри соціальної філософії та управління, доктор філософських наук, доцент

Погоджено:

проректор з наукової роботи

Г. М. Васильчук

проректор з науково-педагогічної роботи

Ю. О. Каганов

зав. відділу аспірантури і докторантури

О. П. Єфіменкова

Запоріжжя 20_____

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	вибіркова
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 8	Спеціальність 033 Філософія (код і найменування)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120		2-й
		Лекції 16 год.
		Практичні 16 год.
		Самостійна робота
Освітньо-наукова програма <u>Філософія</u> (назва програми)		88 год.
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)		Вид підсумкового контролю: залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Сучасна філософська антропологія» є засвоєння з позиції системного підходу проблеми сучасної людини крізь призму філософсько-антропологічних концепцій, сформованих у XX-XXI ст. Важливим є різнобічне цілісне розкриття предмету сучасної філософської антропології, її головних напрямів, понять й принципів, запропонованих окремими філософсько-антропологічними школами, а також розгляд трансформації антропоцентричної картини світу у XXI ст.

Основні **завдання** курсу ознайомлення здобувачів із предметною сферою сучасної філософської антропології, її взаємодією з комплексом філософських і наукових дисциплін; аналіз історико-філософських витоків філософського напрямку.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей і програмних результатів навчання**:

Програмні компетентності	
ЗК 1	Здатність до аналітичного мислення та синтезу нових комплексних ідей
ЗК 3	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.
ЗК 4	Здатність до критичного мислення.
ЗК 6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел; використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ЗК 14	Здатність працювати автономно; планувати та управляти своїм часом

СК 1	Здатність до філософського осмислення загальних принципів розвитку людини, суспільства та пізнання.
СК 5	Застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі.
СК 10	Здатність ініціювати та проводити дослідження проблем глобалізації і відповідальності, культурної багатоманітності та самобутності, рівності та свободи.
СК 13	Здатність визначати детермінанти оптимізації соціогуманітарних знань і, заснованих на них, соціокультурних практик.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН 4	Застосовувати правила академічного письма для підготовки наукового звіту, презентації, статті, монографії, дисертації; розуміти особливості підготовки і подання публікацій до видань, що входять до міжнародних наукометричних баз даних
ПРН 7	Оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
ПРН 11	Здійснювати пошук, оброблення та аналіз наукової інформації, її систематизацію та узагальнення; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ПРН 18	Застосувати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей для проведення наукових і прикладних досліджень.
ПРН19	Розуміти та застосовувати методологію, методи та термінологічний апарат наукового дослідження у галузі гуманітарні науки.
ПРН 21	Здійснювати філософську рефлексію проблем глобалізації і відповідальності, культурної багатоманітності та самобутності, рівності та свободи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Місце сучасної філософської антропології в системі наук про людину

Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології

Поняття антропології. Антропологізм як провідна складова культури ХХ ст. та загальна характеристика філософського світогляду. Цілісна природа людини. Філософський розгляд цілісності та структури людини як біосоціокультурної системи.

Антропологічний принцип. Типологізація філософської антропології. Основні проблеми філософської антропології. Проблематичність побудови універсальної соціально-філософської системи.

Змістовий модуль 2. Людство у ХХ столітті

Тема 2. Людина у ХХ столітті.

ХХ століття: характеристика епохи. Нові реалії людського буття: динамічність процесів; фундаментальність потрясінь в житті кожної людини; людина в ХХ столітті у ситуації - «бути між». Буття людини ХХ століття і втрата повсякденності. Людина ХХ

століття у ситуації вибору. Відчуття невизначеності буття, «перевороту, що наближується». Три варіанти філософської антропології у XX ст.: філософська антропологія, як філософія взагалі; філософська антропологія як особливі течії, що спираються на антропологічні принципи; філософська антропологія представлена як особлива школа, зі своїми засновниками (М. Шелер, Г. Плеснер).

Змістовий модуль 3. *Феноменологічна філософська антропологія*

Тема 3. Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. М. Гайдеггер про людину.

Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. Філософсько-антропологічна концепція М. Гайдегера. М.Гайдеггер про розуміння та налаштованість. Концепція “буття-в-світі” М.Гайдеггера (за працею “Буття та час”). Дискусія М.Гайдеггера проти філософської антропології. Сучасна трансцендентальна антропологія.

Змістовий модуль 4. *Філософську антропологія М. Шелера*

Тема 4. Філософсько-антропологічна концепція М. Шелера.

Феномен буття людини в світі. М.Шелер про світ (Welt) та довкілля (Umwelt). Цінності в життєдіяльності та свідомості. М.Шелер про цінності та емоції.

Змістовий модуль 5. *Біологізаторський напрям в сучасній філософській антропології*

Тема 5. Філософсько-біологічна антропологія. Проблема людини в соціобіології.

Ставлення філософської антропології до соціобіології та етології. Філософська і соціальна антропологія. Відтворення синтезу суспільств і природничих наук на основі досліджень еволюційно-біологічних посилок соціальної поведінки людини, як мета соціобіології. Еволюційно-стабільна стратегія.

Змістовий модуль 6. *Культурнодетермінуючий напрям в сучасній філософській антропології*

Тема 6. Культурно-філософська антропологія. Структурна антропологія. Діалогічна антропологія.

Філософська і культурна антропологія. Концепція Е. Ротхакера. Людина і об’єктивна реальність (неосвоєна, чужа). Вимушена реакція людини на вплив оточуючого світу. Необхідність виживання як рушійна сила людського розвитку. Олюднення світу. Світ культури, як результат особистої діяльності людини. Феномен культурного світу. Людина як культурно споглядальна істота. Світ культури як унікальна характеристика суспільної групи. Роль структуралізму в еволюції філософської антропології. Домінуюча роль відносин в системі. Зменшення значення особливостей елементів системи. Ідея переваги синхронії над діахронією.

Змістовий модуль 7. *Філософсько-антропологічний вимір фемінізму*

Тема 7. Філософська антропологія фемінізму

Феміністська революція у філософській антропології другої половини XX ст. Концептуальні підстави філософії фемінізму. Особливості культурного статусу жінки. «Природа жінки» як проблема у філософській антропології фемінізму. Проблема гендерної ідентичності в постструктуралістському фемінізмі. Постфемінізм.

Змістовий модуль 8. Новітні підходи в сучасній філософській антропології.

Тема 8. Філософська антропологія XXI століття

«Темна екологія» Тімоті Мортон. Переосмислення відносин між людиною та природою в ситуації антропоцену. Концепт «екології без природи». Зняття розриву між людиною як спостерігачем і середовищем, перш за все природним.

«Жах філософії» Юджина Такера. «Світ-для-нас», «Світ-в-собі», «Світ-без-нас». Культура надприродного жаху. Неомістицизм. Кіберготика. Твори в жанрі «хорор» як філософські джерела.

Г. Харман. Четвероякий об'єкт: метафізика речей після Гайдеггера

«Після кінцевості» Квентіна Мейясу. Осмислення постлюдства, археологія і футурологія медіа. Проблема штучних нейронних мереж.

Тема 4. 4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л.	практ.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Місце сучасної філософської антропології в системі наук про людину				
Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1	15	2	2	11
Змістовий модуль 2. Людство у XX столітті				
Тема 2. Людина у XX столітті	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 2	15	2	2	11
Змістовий модуль 3. Феноменологічна філософська антропологія				
Тема 3. Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. М. Гайдеггер про людину.	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 3	15	2	2	11
Змістовий модуль 4. Філософську антропологія М. Шелера				
Тема 4. Філософсько-антропологічна концепція М. Шелера	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 4	15	2	2	11
Змістовий модуль 5. Біологізаторський напрям в сучасній філософській антропології				
Тема 5. Філософсько-біологічна антропологія. Проблема людини в соціобіології.	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 5	15	2	2	11
Змістовий модуль 6. Культурнодетермінуючий напрям в сучасній філософській антропології				
Тема 6. Культурно-філософська антропологія. Структурна антропологія. Діалогічна антропологія.	15	2	2	11

Разом за змістовим модулем 6	15	2	2	11
Змістовий модуль 7. Філософсько-антропологічний вимір фемінізму				
Тема 7. Філософська антропологія фемінізму	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 7	15	2	2	11
Змістовий модуль 8. Новітні підходи в сучасній філософській антропології.				
Тема 8. Філософська антропологія XXI століття	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 8	15	2	2	11
Усього годин	120	16	16	88

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце сучасної філософської антропології в системі наук про людину		
1	Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології.	2
	Разом за змістовим модулем 1	2
Змістовий модуль 2. Людство у XX столітті		
2	Тема 2. Людина у XX столітті	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Феноменологічна філософська антропологія		
3.	Тема 3. Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. М. Гайдегера про людину.	2
	Разом за змістовим модулем 3	2
Змістовий модуль 4. Філософську антропологію М. Шелера		
4.	Тема 4. Філософсько-антропологічна концепція М. Шелера	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Змістовий модуль 5. Біологізаторський напрям в сучасній філософській антропології		
5.	Тема 5. Філософсько-біологічна антропологія. Проблема людини в соціобіології	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Культурнодетермінуючий напрям в сучасній філософській антропології		
6.	Тема 6. Культурно-філософська антропологія. Структурна антропологія. Діалогічна антропологія.	2
	Разом за змістовим модулем 6	2
Змістовий модуль 7. Філософсько-антропологічний вимір фемінізму		
7.	Тема 7. Філософська антропологія фемінізму	2
	Разом за змістовим модулем 7	2
Змістовий модуль 8. Новітні підходи в сучасній філософській антропології		
8.	Тема 8. Філософська антропологія XXI століття	2
	Разом за змістовим модулем 8	2
Усього годин		16

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце сучасної філософської антропології в системі наук про людину		
1	Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології.	2
	Разом за змістовим модулем 1	2
Змістовий модуль 2. Людство у XX столітті		
2	Тема 2. Людина у XX столітті	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Феноменологічна філософська антропологія		
3.	Тема 3. Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. М. Гайдегера про людину.	2
	Разом за змістовим модулем 3	2
Змістовий модуль 4. Філософську антропологію М. Шелера		
4.	Тема 4. Філософсько-антропологічна концепція М. Шелера	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Змістовий модуль 5. Біологізаторський напрям в сучасній філософській антропології		
5.	Тема 5. Філософсько-біологічна антропологія. Проблема людини в соціобіології	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Культурнодетермінуючий напрям в сучасній філософській антропології		
6.	Тема 6. Культурно-філософська антропологія. Структурна антропологія. Діалогічна антропологія.	2
	Разом за змістовим модулем 6	2
Змістовий модуль 7. Філософсько-антропологічний вимір фемінізму		
7.	Тема 7. Філософська антропологія фемінізму	2
	Разом за змістовим модулем 7	2
Змістовий модуль 8. Новітні підходи в сучасній філософській антропології		
8.	Тема 8. Філософська антропологія XXI століття	2
	Разом за змістовим модулем 8	2
Усього годин		16

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце сучасної філософської антропології в системі наук про людину		
1	Тема 1. Предмет сучасної філософської антропології.	11
	Разом за змістовим модулем 1	11
Змістовий модуль 2. Людство у XX столітті		
2	Тема 2. Людина у XX столітті	11
	Разом за змістовим модулем 2	11

Змістовий модуль 3. Феноменологічна філософська антропологія		
3.	Тема 3. Антропологічна феноменологія Е. Гуссерля. М. Гайдегер про людину.	11
	Разом за змістовим модулем 3	11
Змістовий модуль 4. Філософську антропологію М. Шелера		
4.	Тема 4. Філософсько-антропологічна концепція М. Шелера	11
	Разом за змістовим модулем 4	11
Змістовий модуль 5. Біологізаторський напрям в сучасній філософській антропології		
5.	Тема 5. Філософсько-біологічна антропологія. Проблема людини в соціобіології	11
	Разом за змістовим модулем 5	11
Змістовий модуль 6. Культурнодетермінуючий напрям в сучасній філософській антропології		
6.	Тема 6. Культурно-філософська антропологія. Структурна антропологія. Діалогічна антропологія.	11
	Разом за змістовим модулем 6	11
Змістовий модуль 7. Філософсько-антропологічний вимір фемінізму		
7.	Тема 7. Філософська антропологія фемінізму	11
	Разом за змістовим модулем 7	11
Змістовий модуль 8. Новітні підходи в сучасній філософській антропології		
8.	Тема 8. Філософська антропологія XXI століття	11
	Разом за змістовим модулем 8	11
Усього годин		88

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	Доповідь: характеристика використання антропологічного підходу у різних сферах наукового знання на вибір (тах 8 балів)	8
2	Дискусія: Гуманізм vs технічний прогрес (тах 7 балів)	7
3	Есе: «Чи йде до людини час з майбутнього? (за М. Гайдегером)» (тах 7 балів)	7
4	Доповідь: М.Шелер і проєкт інтеграції антропологічних досліджень (тах 7 балів)	7
5	Доповідь: Людина: переважно природна чи соціальна істота (тах 8 балів)	8
6	Дискусія: Чи цінними є результати археологічних та етнографічних досліджень для філософської антропології? (тах 7 балів)	7

7	Доповідь: Феміністичний дискурс у філософській антропології XX-XXI ст. (max 8 балів)	8
8	Дискусія: Не-антропологічні суб'єкти у соціальних взаємодіях у сучасному суспільстві (max 7 балів)	7
	Загалом за поточним контролем	60
ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	Тестування у системі Moodle	10
	Залікове есе	30
	Разом:	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Головка Б. А. Філософська антропологія : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 240 с.
2. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини : навч. посіб. Київ : Абрис, 1995. 335с.
3. Сегеда С. Антропологія: навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 336 с.
4. Соціальна антропологія: Хрестоматія. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-та, 2004. 440 с.
5. Хамітов Н. В. Історія філософії. Проблема людини та її меж : курс лекцій. Київ : Наук. думка, 2000. 271 с.

Додаткові джерела:

1. Арендт Г. Становище людини. Львів : Літопис, 1999. 254 с.
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. *Соціальна антропологія* : хрестоматія. Днепропетровск : Изд-во Днепропетр. ун-та, 2004. С. 344–352.
3. Бубер М. Проблема человека. *Философские науки*. 1992. № 3.
4. Габермас Ю. Підриг західного раціоналізму через критику метафізики Гайдеггера. *Філософський дискурс Модерну*. Київ, 2001. С.132-158.
5. Григорьян Б. Т. Философская антропология : курс лекций. Москва : Мысль, 1982. 188 с.
6. Кассирер Э. Опыт о человеке. Введение в философию человеческой культуры. *Филос. науки*. 1991. № 7. С. 97 -134.
7. Козлова Н. Н. Социально-историческая антропология : учебник. Москва : Ключ-С, 1998. 192 с.
8. Кравченко А. И. Социальная антропология : учеб. пособие. Москва : Акад. проект, 2003. 544 с.
9. Ле Гофф Ж. Историк и человек повседневный. *Социальная антропология* : хрестоматія. Днепропетровск : Изд-во Днепропетр. ун-та, 2004. С. 340–343.
10. Леві-Строс К. Структурна антропологія. / пер. з фр. З. Борисюк. 2-е вид. Київ : Основи, 2000. 387 с.
11. Марков Б. В. Философская антропология : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Лань, 1997. 384 с.
12. Поликарпов В.С. Феномен человека – вчера и завтра. Ростов н / Д. : Феникс, 1996. 572 с.
13. Плеснер Г. Ступени органического и человек. *Проблема человека в западной философии*. Москва : Прогресс, 1988. С. 96 – 151.
14. Рикер П. Человек как предмет философии. *Вопросы философии*. 1989. № 2. С.41–50.
15. Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм. *Сумерки богов*. Москва : Наука, 1990. С. 222–318.
16. Столяренко В. Е. Антропология – системная наука о человеке : учеб. пособие для студ. вузов. Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. 384 с.
17. Тегакко Л. Антропология : учеб. пособие. Москва : Новое знание, 2004. 400 с.
18. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. Москва : Прогресс, 1988. 314 с.
19. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Київ : Дух і літера, 2005. 262 с.
20. Франк С. Л. Смысл жизни. *Алексеев П. В., Панин А. В. Хрестоматия по философии*: учеб. пособие. Москва : Проспект, 1997. С. 522–539.
21. Фрейд З. Тотем и табу. *Социальная антропология*. Хрестоматія Днепропетровск : Изд-во Днепропетр. ун-та, 2004. С. 148–155.
22. Фуко М. Слова и вещи. *Хрестоматия по философии*: учеб. пособие для вузов. Ростов н/Д : Феникс, 1997. С. 448–458.
23. Хайдеггер М. Бытие и время. *Хрестоматия по философии*: учеб. пособие для вузов. Ростов н/Д : Феникс, 1997. С. 404–409.
24. Шелер М. Положение человека в космосе / М. Шелер // Проблема человека в западной философии. Москва : Прогресс, 1988. С.31 – 95.
25. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного. *Вопросы философии*. 1988. № 1. С. 133–154.
26. Ясперс К. Смысл и назначение истории. *Хрестоматия по философии*: учеб. пособие для вузов. Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. С. 397–404.
27. Morton T. Dark Ecology. For a Logic of Future Coexisten. New York: Columbia University Press, 2018. 208 p.

28. Harman G. Tool-Being. Heidegger and the Metaphysics of Objects. Chicago: Open Court, 2002. 150 p.

Інформаційні джерела:

1. Бібліотека "Золотая философия". URL : <http://philosophy.allru.net>
2. Портал «Філософія online». URL : <http://phenomen.ru>
3. Філософська енциклопедія. URL : <http://terme.ru>
4. Філософський портал. URL : <http://www.philosophy.ru>
5. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL : <http://plato.stanford.edu>
6. The Internet Encyclopedia of Philosophy (IEP). URL : <http://www.iep.utm>